

кластерів, а також забезпечувати їм сприятливі умови функціонування (насамперед при інвестиційній діяльності).

Отже, важливою умовою подолання кризових явищ в економіці та забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни є посилення уваги до стратегічно важливих підприємств, що відповідає національним інтересам та вимогам національної безпеки у воєнній, соціальній, економічній, науково-технологічній, екологічній та інших сферах. У цьому контексті доцільним є вдосконалення механізму державного регулювання стратегічно важливих підприємств, зокрема прийняття Законів України «Про стратегічно важливі підприємства», «Про націоналізацію», розробка й упровадження комплексу організаційно-економічних та правових заходів щодо формування сприятливого інвестиційно-інституційного середовища, реформування стратегічно важливих підприємств державного сектору (з можливим формуванням на їх основі інтегрованих корпоративних структур), а також відновлення їх моніторингу, що дозволить приймати виважені управлінські рішення в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Манцуров І. Г. Рудченко О. Ю., Новиков В. В. Феномен стратегічно важливих підприємств в Україні // Україна: аспекти праці. 2017. № 3. С. 44–51.

*Тарасенко Анатолій Григорович,
старший викладач кафедри економіки та
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту*

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Події і реалії сьогодення однозначно вказують на те, що ідеї економічного лібералізму перебувають у стадії гострої кризи. Ліберальна ідеологія демонструє неспроможність подолання глобальних викликів, які вона ж спричинила своєю реалізацією, а це призводить до радикалізації суспільства. Як наслідок, спостерігається докорінна зміна глобальних тенденцій економічної політики від вільної торгівлі, інтеграції та глобалізму до економічного націоналізму, протекціонізму та навіть ізоляціонізму.

Незважаючи на повсюдне поширення протягом ХХ століття ліберальної ринкової ідеології, у експертному середовищі існує думка, що всі світові країни – лідери економічного розвитку досягли могутності завдяки державному втручанням та інструментам протекціонізму, а ліберальні ідеї відігравали при цьому лише роль своєрідної димової завіси для здійснення політики економічного націоналізму. Адже по мірі досягнення країною-лідером

панівного становища у світовій економіці зростає її зацікавленість у поширенні ідей економічного лібералізму з метою інтеграції інших держав у асиметричні міжнародні відносини, що посилюють їх економічну залежність, завдяки якій розвинена країна отримує відносну економічну вигоду та посилює свій політичний вплив.

Свого часу Ф. Ліст, один із фундаторів теорії економічного націоналізму середини ХІХ століття, наголошував, що державна політика повинна слугувати економічному розвитку нації. Він був переконаний, що вільна торгівля може бути взаємовигідна лише для тих країн, які досягли однакового ступеня економічного розвитку. Ліст, зокрема, звертав увагу на те, що підтримка Британією вільної торгівлі та критика ідей економічного націоналізму – це не що інше, як стратегія «вибивання драбини» з-під ніг держав, які розвиваються[2].

Крім того, лише досягнувши економічної могутності завдяки протекціоністській політиці, Британія згодом стала головним поборником ідей економічного лібералізму для того, щоб інтегрувати інші країни у світовий порядок, очолюваний британською короною. Економічна історія також свідчить, що ідею вільної торгівлі традиційно підтримували провідні морські держави, оскільки мали конкурентну перевагу у вигляді контролю над морськими торговельними шляхами.

З ідеями Ф. Ліста перекликаються положення теорії політичного реалізму у міжнародних відносинах Г. Моргентау, книга якого вийшла у 1948 році. Ключовий постулат цієї теорії стверджує, що взаємовигідні відносини можливі лише у випадку встановлення балансу сил. Отже, стійка економічна інтеграція залежить від розвитку симетрії у взаємозалежності та зниження здатності однієї сторони досягати не вигідних для інших сторін політичних поступок. Визнаючи необхідність створення гармонійного міжнародного порядку, Г. Моргентау констатував, що міжнародні відносини є далеко не ідеальними, а міжнародна політика є безперервним зусилля, спрямованим на збереження та збільшення могутності своєї власної нації і послаблення могутності інших націй [3].

Підтвердження цієї тези ми спостерігаємо сьогодні, коли в умовах глобалізації найрозвиненіші в економічному і науково-технічному відношенні країни, що перейшли у стадію постіндустріального інформаційного розвитку, стають беззаперечними лідерами нового інформаційного світу, посилюється розрив між багатими та бідними країнами, серед яких відбувається інколи навіть регрес до попередніх стадій розвитку.

Сучасний етап світового господарства визначається загостренням конкурентної боротьби за основні види економічних ресурсів між провідними країнами світу. При цьому економічні методи конкуренції щоразу активніше доповнюються геополітичними інструментами впливу не лише у економічній та фінансовій, а й у безпековій, інформаційній, військово-політичній сфері. Спостерігається подальше загострення зовнішньополітичних конфліктів, а також поширення елементів гібридної війни на сферу міжнародних економічних відносин.

Виявилися нові глобалізаційні тенденції міжнародних відносин, коли проблеми політичного характеру справили безпосередній вплив на соціально-економічні чинники розвитку країн, змінили існуючі правила гри. Головні з цих тенденцій: домінування економічно розвинених країн; пригнічення розвитку окремих галузей національної економіки, які через заміщення їх імпортом не готові до міжнародної конкуренції; соціальна нерівність порівняно з економічно успішними країнами; вивільнення економічних сил, які поглиблюють нерівність у сфері зайнятості у питаннях продуктивності праці, матеріального добробуту [1].

Отже, глобалізаційні тенденції сучасності, поряд з прогресивними здобутками, породили й низку проблем, передусім проблему формування ефективних економічних стратегій сучасних націй, розвиток яких характеризується фундаментальною світоглядною суперечністю між глобальним та національним.

Ми спостерігаємо, як економічний націоналізм стає вагомим дієвим інструментом економічної політики президента США Трампа, спрямованої на згортання глобалізації, розвиток власного промислового виробництва і обмеження впливу фінансових бульбашок. Америка стала важливим символом політики протекціонізму: відчувши загрозу з боку Китаю, першими діями Трампа став вихід із процесу підписання Тихоокеанської угоди про вільну торгівлю, потім відбулося введення митних зборів на імпорту продукції сталеварної та алюмінієвої промисловості, чим була розпочата епоха торговельних воєн з Китаєм та Європою. Все це вказує на послаблення привілейованого гео економічного становища США та зміщення центрів економічної потуги із Заходу на Схід, що сприяє відродженню економічного націоналізму у глобальному масштабі.

Своєю чергою, ліберальні середовища продовжують розвивати ідентичність європейських націй і держав. Брекзін Великої Британії продемонстрував, що навіть економічно потужна країна не захотіла входити в єдиний валютний союз, дотримуватися єдиних правил і стандартів, щоб не втратити можливість розвивати власну економіку.

Перед країнами Європи постала реальна загроза розпаду ЄС унаслідок посилення відцентрових тенденцій, зростання майнової нерівності та неконтрольованої міграції, що загрожує втратою європейської ідентичності та звичного для європейців укладу життя. Під загрозу потрапляє їх самобутність, соборність і територіальна цілісність. Європу й Америку наводнюють мільйони переселенців із країн Африки й Азії, значною мірою мусульмани, які насторожено, навіть вороже ставляться до західної цивілізації та її цінностей. Імігранти, проживши на Заході навіть тривалий час, не бажають інтегруватися в західні суспільства: вони будують свої храми, створюють школи, культурно-громадські центри, які існують як ізольовані анклави серед західних суспільств. Як наслідок, у низці європейських країн відбувся прихід до влади або посилення впливу правих партій, що є проявом негативної реакції на результати довготривалого і руйнівного домінування лібералізму в європейській політиці.

Навіть Японія, яка створила «економічне диво», пристосувавши до своїх умов принципи американського лібералізму, нині перебуває у стані комплексної глибокої кризи. Почався етап пошуку нових ідей, який закономірно призвів до відродження японського націоналізму й орієнтування на глибинні національні цінності.

Отже, очевидним стає той факт, що політика економічного націоналізму сьогодні уособлює собою необхідний і раціональний інструментарій для зміни на свою користь симетрії у взаємозалежних міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Каїра Л. Г., Титар К. А. Україна і сучасні процеси світової економічної глобалізації // Славута: зб. наук. праць з гуманітарних дисциплін. Дніпродзержинськ, 2013. Вип. 6. С. 156–159.

2. Лист Ф. Национальная система политической экономии. Москва: Европа, 2005. 265 с.

3. Моргантау Г. Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир // Социально-политический журнал. 1997. № 2. С. 189–201.

*Червона Світлана Петрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ СУКУПНИХ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ У 2008-2017 РОКАХ.

Підвищення рівня життя населення, або соціальний прогрес, є головною метою суспільного розвитку [1].

Рівень життя населення – це складна соціально-економічна категорія, що характеризує можливості суспільства із забезпечення життя, діяльності та всебічного розвитку людини. Рівень життя характеризується ступенем задоволення різноманітних потреб населення (природно-фізіологічних, соціально-економічних, духовних), умовами його життя й діяльності, станом здоров'я та рівнем освіти, станом середовища існування, наявністю вільного часу. Зумовлюється цей рівень реальним розвитком економіки та соціально-правовими гарантіями забезпечення життєдіяльності населення.

Для оцінки рівня життя населення України застосовується система показників, які характеризують різні аспекти досліджуваного явища [2, с. 417–426]. Одними з найважливіших показників цієї системи є показники витрат домогосподарств, що потребують постійного моніторингу з метою виявлення сучасних особливостей задоволення потреб домогосподарств, а також соціально-економічної ситуації в країні. За даними вибіркового обстеження